

ОМБУДСМАН
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА ДЕЙНОСТТА НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ПО ЗАКОНА ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ ЗА 2020 г.

Омбудсман на Република България

София

31 май 2021 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

Общи положения	3
ЗАСЕДАНИЯ НА СЪВЕТА, ПРЕДПРИЕТИ ДЕЙСТВИЯ И РЕЗУЛТАТИ ОТ ТЯХ.....	5
<i>ПЪРВО заседание на съвета за наблюдение за 2021 г.....</i>	<i>5</i>
<i>ВТОРО заседание на съвета за наблюдение .....</i>	<i>9</i>
<i>ТРЕТО заседание на съвета за наблюдение .....</i>	<i>15</i>
ОБУЧИТЕЛЕН СЕМИНАР С УЧАСТИТЕТО НА АГЕНЦИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЗА ОСНОВНИТЕ ПРАВА.....	24
ДРУГИ ДЕЙНОСТИ НА ОМБУДСМАНА И СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ПРЕЗ 2021.....	26
Международно сътрудничество	26
Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания.....	27
ПРЕПОРЪКИ:.....	36

Общи положения

Съветът за наблюдение, който е създаден да изпълнява функциите по насърчаване, защита и наблюдение на прилагането на Конвенцията за правата на хората с увреждания в България, продължава своята активна дейност и през 2020 г.

За разлика от 2019 г., когато органът е тепърва конституиран и прави първите си стъпки, през изминалата година Съветът вече работи пълноценно по изпълнението на приоритетите си, залегнали в Годишната програма.

Друг акцент в дейността на Съвета е ситуацията с COVID-19 и предприетите мерки за справяне с епидемията и с нейните тежки последици. COVID-19 засегна неблагоприятно и хората с увреждания и допринесе за увеличаване на затрудненията, които те срещат в ежедневието си и в усилията да водят независим, достоен и активен живот. Положителната инерция, която е натрупана през предходните две години по отношение на правата на хората с увреждания, е бързо загубена и проблемите на хората с увреждания отново са оставени на заден план.

Съветът и неговите членове следят с внимание предприеманите от отговорните органи действия в областта на хората с увреждания и преценяват тяхното съответствие с изискванията на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. Наблюдава се дали не е налице нарушение на правата на заинтересованите граждани и техните семейства.

В случаите на констатирани нарушения на правата и интересите на гражданите с увреждания или риск от тяхното засягане, в съответствие с приетите правила за дейността и организацията на работа, Съветът за наблюдение предприема действия за изразяване на становища и отправяне на препоръки до ръководителите на отговорните органи.

Предвид въведените ограничения, Съветът провежда заседанията си не присъствено или дистанционно, чрез използването на електронни платформи.

През изминалата година Съветът за наблюдение провежда три редовни заседания и един обучителен семинар с представители на Агенцията на

Европейския съюз по основни права (FRA), на който са разгледани съществуващите добри практики по осъществяване на мониторинг по КПХУ и възможностите за обмен на полезен опит и информация с органи за независим мониторинг.

В заседанията се утвърждава практиката за обсъждане на актуални въпроси, свързани с правата на хората с увреждания и техните семейства, както и за осъществяване на активно сътрудничество с отговорните институции по отделните проблеми.

ЗАСЕДАНИЯ НА СЪВЕТА, ПРЕДПРИЕТИ ДЕЙСТВИЯ И РЕЗУЛТАТИ ОТ ТЯХ

ПЪРВО ЗАСЕДАНИЕ НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ЗА 2021 Г.

Заседанието е проведено на 23 януари 2020 г. в институцията на омбудсмана.

С цел получаване на адекватна информация, на заседанието са поканени експерти на Министерството на труда и социалната политика.

- На заседанието е обсъдено състоянието на специализираните институции за хората с деменция. Председателят на Съвета, доц. д-р Диана Ковачева, представя констатациите и действията на омбудсмана, в качеството му на Национален превантивен механизъм, по отношение Дома за пълнолетни лица с деменция (ДПЛД) – с. Горско Косово, община Сухиндол.

Членовете на Съвета са единодушни, че компетентните органи следва да поемат своята отговорност и да предприемат действия за осигуряване на правата на хората с този вид заболяване. Обсъждат се и възможностите за провеждане на среща с Агенцията за социално подпомагане относно бъдещите действия за разрешаване на проблемите.

- Дискутиран е проблемът и предприетите действия от омбудсмана за защита на правата на хората с увреждания, които се нуждаят от асистентска подкрепа, но са останали без такава след спирането на програмите и проектите от 1 януари 2020 г.

На заседанието е отбелязано, че Законът за личната помощ регламентира възможността на хората с увреждания, които са с право на чужда помощ, въз

основа на направената им оценка на потребностите да получават необходимата им асистентска подкрепа.

До края на 2020 г. от действието на нормативния акт са изключени останалите хора с увреждания, чието здравословно състояние и потребности налагат асистентска помощ, но нямат експертно решение от ТЕЛК/НЕЛК за определяне на вид и степен на увреждане/трайно намалена работоспособност или към момента на освидетелстването им състоянието не е налагало определянето на такъв вид подкрепа

До 31 декември 2019 г. хората с увреждания, които не попадаха в обхвата на Закона за личната помощ, имаха възможност да ползват социалната услуга „Личен асистент“, предоставяна от общините по силата на Постановление № 344 на Министерския съвет от 2018 г. за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2019 г. и Постановление № 180 от 18 юли 2019 г. за одобряване на допълнителни разходи по бюджета на Министерството на труда и социалната политика за 2019 г.

Отделно от това, дейностите „Личен асистент“ и „Помощник – възпитател“ се реализират чрез Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“, в изпълнение на Националния план за действие по заетостта за 2019 г.

От 1 януари 2020 г. трудовите договори на личните асистенти са прекратени, като няма информация по какъв начин ще бъде продължено предоставяна социалната услуга „Личен асистент“.

От МТСП разясняват, че се търси решение на проблема чрез разработената Национална програма „Предоставяне на грижи в домашна среда“, която е предвидено да стартира от 1 март 2020 г. Отделно от това се очаква стартиране и на други проекти, които да обхванат хората с увреждания, които не попадат в обхвата на Закона за лична помощ през 2020 г.

- Обсъдени са действията на социалното министерство по проблема с отлагането на Закона за социалните услуги и по разработването на подзаконовата нормативна уредба.

Отбелязано е, че предстои провеждане на публични дискусии в няколко областни града за преодоляване на спорните въпроси.

- Омбудсманът изразява и притесненията си, породени от забавянето на ратифицирането на Факултативния протокол към Конвенцията за правата на хората с увреждания на ООН.

Факултативният протокол е от огромно значение за хората с увреждания, тъй като им предоставя допълнителен механизъм за защита на правата им пред Комитета за правата на хората с увреждания. Протоколът гарантира, че гласът на хората с увреждания ще бъде чул и че правата и интересите им ще бъдат защитени на възможно най-високото ниво.

Поредното отлагане на ратифицирането на протокола означава, че хората с увреждания ще продължат да бъдат лишавани от допълнителна възможност за разглеждане на оплакванията им и за защита на техните права и интереси.

- Акцентираща се и върху нерешените и задълбочаващи се проблеми с медицинската експертиза, които не позволяват на значителна част от хората с увреждания да получават необходимата им подкрепа от държавата.

Констатациите на членовете на Съвета са, че не са предприети действия за адекватни изменения в Приложение № 1 от Наредбата за медицинската експертиза, които да оценяват обективно вида и степента на увреждане/степента на трайно намалена работоспособност на гражданите.

- От омбудсмана е предоставена информация за разговорите с FRA относно възможността за провеждане на семинар, свързан с индикаторите за мониторинг.

Уточнено е, че на 20.02.2020 г. от FRA имат възможност да проведат работна среща с членовете в България и да представят опита си при изработване на индикатори за наблюдение на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.

Съветът решава:

- да бъде отправено запитване до отговорните органи за действията по ратифицирането на протокола и за срока, в който протоколът ще бъде ратифициран;
- да бъде изпратена препоръка до министъра на здравеопазването относно поетите ангажменти и сроковете за извършване на реформа в медицинската експертиза;
- да бъде проведено обучение с FRA относно изработването на методология за осъществяване на периодичен преглед и за оценка на съществуващата нормативна уредба по правата на хората с увреждания на 20.02.2020 г.;

В изпълнение на изискванията на чл. 21 от Правилника за дейността и организацията на работа на Съвета за наблюдение омбудсманът изпраща писма със становищата и препоръките до ръководителите на отговорните органи.

ВТОРО ЗАСЕДАНИЕ НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ

С оглед обявеното извънредно положение в страната поради COVID-19, Съветът за наблюдение провежда второто си заседание за годината неприсъствено, при прилагане на разпоредбите на чл. 12, ал. 2 от Правилника за дейността и организацията на работа на Съвета за наблюдение.

Основна точка от дневния ред на заседанието са актуалните затруднения на хората с увреждания по време на извънредното положение и взетите противоепидемични мерки. Поставени са за обсъждане и за вземане на решения следните проблеми:

1. Ограничителните мерки и хората с психични и интелектуални увреждания и аутизъм

Съветът дискутира въведените ограничения по време на извънредното положение, които е предвидено да се прилагат с цялата си строгост и за хората с аутизъм, интелектуални затруднения и психични заболявания.

Отбелязва се, че затварянето на гражданите от посочените групи по домовете, без възможност да излизат навън за разходка, създава предпоставки за: задълбочаване на състоянието им, усилване на психозите и възникване на опасност за живота и здравето на околните и за самите тях.

Посочва се, че хората с аутизъм, интелектуални затруднения и психични заболявания са особено уязвими граждани, за които излизането навън е от съществено значение.

Обръща се внимание на изпращаните от хората с увреждания и от техните представители писма с молби за подходящо разрешаване на проблема.

2. Носенето на маски от деца с увреждания

Членове на Съвета изразяват безпокойството си от въведеното задължение за задължително носене на маски, в т.ч. за децата с увреждания.

Отбелязва се, че носенето на маски е невъзможно за някои деца с увреждания, а и за някои хора с увреждания, които не могат да търпят маска и не могат да разберат защо е необходимо нейното поставяне. Това означава, че те няма да могат да излязат дори около блока си например или ако се наложи да излязат по друг спешен повод, родителите им ще подлежат на санкции.

От членове на Съвета е обърнато внимание на становища на медицински специалисти за евентуални неблагоприятни последици върху здравето на децата в най-малка възраст, при продължителното носене от тях на предпазни маски.

3. Дистанционното обучение за децата с увреждания

На заседанието са поставени проблемите, които срещат децата с увреждания по време на дистанционното обучение.

Посочва се, че определена част от децата с увреждания не могат да посещават активно занятията поради различни причини, в т.ч. липса на подходяща техника, достъп до интернет и специализирани платформи за обучение.

Описва се и затруднената комуникация между родителите и ресурсните учители, което се отразява върху децата с увреждания. Съществен проблем в тази ситуация са и малкото часове с ресурсните учители.

Обсъдени са постъпващите жалби в институцията на омбудсмана от родители, че домашната карантина се отразява на психичното здраве на децата им и води до регрес в техните знания и умения.

В условията на извънредно положение, децата със СОП страдат най-много, защото са свикнали с ежедневни рутинни дейности като посещения на социални услуги в общността, рехабилитация и работа с ресурсните учители.

Заради Covid-19 обаче тези възможности са ограничени и родителите настояват за адекватни мерки.

4. Забавянето на Информационната система за контрол на медицинската експертиза

Констатациите са, че е налице забавяне при въвеждането на Информационната система за контрол на медицинската експертиза, което да улесни хората с увреждания. Тя все още не е заработила напълно и на различни места РКМЕ и ТЕЛК действат по различен начин. В условията на извънредно положение и извънредна ситуация, една такава система би улеснила много хората с увреждания, особено тези, които разполагат с техническа възможност да изпратят по електронен път документите си.

Контролът на медицинската експертиза е въпрос, който е от съществено значение за правата и интересите на хората с увреждания и техните семейства. Извършването на медицинската експертиза е предпоставка за определянето дали човек е с увреждане 50 и над 50 на сто вид и степен на увреждане/трайно намалена работоспособност и за ползването на редица права. Действащата система за контрол на медицинската експертиза не осигуряваше достатъчно ефективни механизми и гаранции за правата на явяващите се на освидетелстване/преосвидетелстване граждани с увреждания.

Особено проблемно се оказваше администрирането на документите от отговорните органи и спазването на сроковете, в рамките на които следваше да бъде извършен прегледът и постановяването на експертните решения.

Поради тази причина голяма част от хората с увреждания бяха затруднени да ползват правата си и да получават необходимата им подкрепа, включително за лечение и рехабилитация, за дълъг период от време.

Становището на членовете на Съвета е, че внедряването на Информационната система за контрол на медицинската експертиза е стъпката, която се очаква да доведе до подобряване на организацията на работа на органите на медицинската експертиза и осигуряване на правата на гражданите с увреждания. Поради тази причина е необходимо да бъдат предприети действия за нейното надлежно популяризиране както сред служителите на ТЕЛК/НЕЛК, така и сред гражданите с увреждания и техните близки.

5. Предпазните средства за хората с увреждания, настанени в Центровете за настаняване от семеен тип, Домовете за стари хора, Защитените жилища и т.н.

Констатациите на Съвета са, че в социалните услуги от резидентен тип много от районите в страната не са предоставени защитни предпазни средства, дезинфектанти и ръкавици от Министерството на здравеопазването и Министерството на труда и социалната политика, както е обявено. Общините са принудени сами да се справят, но много от хората, които работят там не разполага с нужните дезинфектанти и ръкавици, защото не са осигурени такива.

Текущото на кадри в тези институции е голямо и работещите там са притеснени, че не са защитени както те, така и хората, за които се грижат.

Служителите в социалните услуги от резидентен тип също са на първа линия и имат нужда от адекватна защита.

Това са хора, които денонощно се грижат за потребителите с увреждания, поддържат личната им хигиена и имат непосредствен физически контакт с настанените граждани. Ежедневно потребителите са придружавани и до лечебни заведения, до магазини и т.н. и тяхното здраве и живот са реално подложени на риск, който следва да бъде сведен до минимум.

6. Указателно писмо на АСП да се събират такси на лицата над 16 години, ползващи присъствено някои социални услуги

Омбудсманът и членовете на Съвета обсъждат проблема с таксите за ползване на социални услуги в Дневните центрове и Центровете за социална рехабилитация и интеграция.

По време на кризата с COVID потребителите на изброените социални услуги са принудени да ползват социалните услуги дистанционно в максимално възможния обем. Голяма част от дейностите, които се осъществяват при присъствена форма, няма възможност да бъдат изпълнявани дистанционно.

В периода на извънредното положение, новата реалност обаче поставя пред доставчиците на социални услуги, които са държавно делегирани

дейности, и нови проблеми, като един от тях е този за дължимите от потребителите такси.

На практика, в действащото законодателство няма приета процедура за изчисляване на данъците при дистанционно използване на социалните услуги, поради което потребителите са задължени да заплащат пълния обем на услугите.

Именно и поради това доставчиците се обръщат за разяснение към Агенцията за социално подпомагане (АСП), като посочват, че съгласно разпоредбите на Тарифата за таксите за социалните услуги, финансирани от държавния бюджет, приета с ПМС № 91 от 21.04. 2003 г., последно изменение и допълнение от 14.05.2019 г., дистанционните услуги, които те предоставят на своите потребители, няма как да ги остойностят и не са в обем и вид, регламентирани в договорите с потребителите.

С писмо № 08-00-4238/30.03.2020 г. от АСП дават указания на доставчиците на социални услуги единствено за компонентите, които са включени при определяне на размера на таксите за социалните услуги, като посочват още, че в Закона за извънредното положение не се предвиждат мерки за освобождаване от такси. Според това указателно писмо таксите трябва да се заплащат по установения ред, като единствено се отбелязва, че потребителите трябва да ги заплащат спрямо броя дни и часове, които са ползвали.

Писмото на АСП е твърде общо, което се подчертава и от организациите, то е неясно и не дава конкретни отговори на конкретните въпроси. Поради това са изпратени отново десетки жалби и въпроси към АСП. На 14.04.2020 г. АСП изпраща ново указателно писмо до доставчиците, но в него отново не се дават отговори на въпросите:

- Как се остойносттава услуга, чиято форма на предоставяне не е разписана в Тарифата за таксите за социалните услуги, финансирани от държавния бюджет, и която е различна от договорената и в различен обем?
- Кои са действителните месечни разходи за издръжка на едно лице, които формират размера на таксата, съгласно разпоредбата на чл. 4 от Тарифата за таксите?
- Защо не се съобразява обстоятелството, че услугата се предоставя неприсъствено и нейната форма е повече като кризисна интервенция за социално уязвими граждани?

СЪВЕТЪТ РЕШАВА:

По всички дискутирани проблеми да бъдат изпратени становища и препоръки до министъра на здравеопазването, министъра на труда и социалната политика и Националния оперативен щаб съобразно правомощията им за решаване на дадения проблем.

В изпълнение на изискванията на чл. 21 от Правилника за дейността и организацията на работа на Съвета за наблюдение омбудсманът изпраща писма със становищата и препоръките по проблемите, по които от отговорните органи междувременно не са предприели действия за разрешаването им.

Отправени са препоръки относно:

- **Ограничителните мерки при извънредното положение и правата на децата и възрастните с аутизъм или други интелектуални затруднения и психични заболявания.** Във връзка с въведените „Зелени коридори“, които предоставят възможност за разходки в парковете на децата до 12-годишна възраст, но не и за по-големите деца, а за възрастните над 65 години – възможност за пазаруване само в определен часови диапазон. След отправената препоръка и обществения натиск мярката е правилно отменена.

- **Затрудненията на децата с увреждания и техните родители в процеса на дистанционно обучение, наложено поради извънредното положение.** След препоръката са предприети действия за подобряване на достъпа на децата с увреждания до образование.

- **Забавянето при въвеждането на Информационната система за контрол на медицинската експертиза, което да улесни хората с увреждания.** След препоръката от НЕЛК е обявено стартирането на Информационната система за контрол на медицинската експертиза.

- **Таксите за социалните услуги в общността, предоставяни дистанционно по време на COVID.** След препоръката потребителите са освободени от заплащането на таксите.

-

ТРЕТО ЗАСЕДАНИЕ НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ

Заседанието е проведено на 19 октомври 2020 г.

- На заседанието е обсъден проектът на Закон за изменение и допълнение на Закона за хората с увреждания, публикуван за обществено обсъждане на 29.09.2020 г. Дискутирано е изпратеното от омбудсмана становище и констатираните от институцията проблеми, свързани с обхвата на оценката на потребностите, срока на заповедта за отпускане на месечната финансова подкрепа и неразрешения проблем с несправедливото групиране на правоимащите граждани по сега действащата разпоредба на чл. 70, т. 3-5 от Закон за хората с увреждания.

Членовете на Съвета се обединяват, че изменението в обхвата на оценката на потребностите ще облекчи административната тежест за хората с увреждания, но ще бъде в противоречие с целите на Закона за хората с увреждания и особено с чл. 3 от нормативния акт, в който е ясно регламентирано, че ЗХУ гарантира правата на хората с увреждания по начин, който осигурява зачитане на човешкото им достойнство и равното им третиране в личния, обществения и политическия живот, като се прилагат индивидуален подход и индивидуална оценка на потребностите.

Достигат до заключение, че месечната финансова подкрепа при пожизнено експертно решение следва да се отпуска и изплаща така, както се отпускат и изплащат пенсиите по Кодекса за социално осигуряване при пожизнени експертни решения.

На заседанието се подчертава, че по проблема с несправедливото групиране на правоимащите граждани по чл. 70, т. 3-5 от Закон за хората с

увреждания Съветът е изпращал становище и препоръка през 2019 г., която не е изпълнена.

Основните констатации на омбудсмана и на Съвета и групите засегнати граждани:

- Хората с увреждания с над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават пенсия за военна инвалидност са пропуснати при изричното изброяване в чл. 70, т. 5.

- Хората с увреждания, които са били със социалната пенсия за инвалидност, но поради смърт на родител/родители получават вместо това наследствена пенсия, са пропуснати при изричното изброяване в чл. 70, т. 4 и 5. Кодексът за социално осигуряване не дава възможност за отказване от по-благоприятната пенсия и връщане към старата пенсия. Получаващите такъв вид пенсия попадат в обхвата на чл. 70, т. 3 и получават финансова подкрепа в по-нисък размер.

- В чл. 70, т. 3 от Закона за хората с увреждания не са отчетени различните нужди на хората с увреждания с право на чужда помощ, които получават пенсия за осигурителен стаж и възраст. Тези хора са поставени в една група с хората с увреждания с определени 90 и над 90 на сто степен на увреждане, но без чужда помощ.

- Засегнати са хората с увреждания с определени от 71 до 90 на сто степен на увреждане, които са получавали едновременно месечни добавки за социална интеграция по отменения Закон за интеграция на хората с увреждания /ЗИХУ/ и социални пенсии за инвалидност, изплащани съгласно § 22т от преходните и заключителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване. Определената месечна финансова подкрепа в размер от 15 на сто от линията на бедността не довежда до увеличение на отпусканата им до 31 декември 2018 г. подкрепа. Законът за хората с увреждания не гарантира и по-благоприятния режим за отпусканата подкрепа и след изтичането на срока на издадените по ЗИХУ оценки.

Предлага се организирането на среща на Съвета за наблюдение с министъра на труда и социалната политика по проблема.

- Разглеждан е и проектът на План за действие за изпълнение на Препоръките на Комитета на ООН за хората с увреждания 2020-2026 г. и вземане на решение за изразяване на становище от Съвета за наблюдение.

Макар и към момента на провеждане на заседанието планът да не е обявен в окончателния вариант, членовете на Съвета изразяват притеснението си, че са твърде кратки сроковете за изготвянето на Плана и че не е осигурена достатъчна възможност на представителите на хората с увреждания да участват в целия процес.

Обърнато е специално внимание на първоначално определените срокове за ратифицирането на Факултативния протокол към Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, което отново е отложено до 2026 г.

- Не са включени и мерки за извършване на изменения в медицинската експертиза, в оценката на потребностите и механизма за отпускане на финансова подкрепа, съобразени с очакванията за въвеждане на индивидуален подход и при спазване на принципите на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

По повод правото на подходящ жизнен стандарт и социална закрила (чл. 28 КПХУ) Комитетът препоръчва на държавата – страна по Конвенцията, да ревизира критериите за оценка на степента на увреждане, като инкорпорира модела за човешките права на хората с увреждания в процеса на оценката и осигури на хората с увреждания адекватен жизнен стандарт на живот.

Макар през последните години да бяха предприети предварителни действия за реформиране на медицинската експертиза и експертизата на работоспособността, реален напредък не беше отбелязан. Напротив, вследствие на промените от 2018 г. в Наредбата за медицинската експертиза голям брой хора с увреждания, вкл. и такива с множество увреждания, останаха без подкрепа от държавата или интензитетът на подкрепа за тях значително намаля.

Съветът отбелязва, че както в изпълнение на препоръка 25 на Комитета, така и в отговор на очакванията на хората с увреждания в България в Плана следва да залегне и реформа на медицинската експертиза и експертизата на работоспособността, за да се инкорпорира в оценяването на уврежданията моделът на човешките права и да се гарантира индивидуалният подход при оценяване на потребностите и оказване на подкрепа от държавата и обществото.

Обсъдени са и актуалните проблеми, свързани с правата на хората с увреждания.

- Акцент е поставен върху липсата на яснота относно конкретната процедура за предоставяне на медицинските изделия през 2021 г., което създава реална опасност хората да бъдат недостатъчно информирани за новия механизъм и това да ги възпрепятства да упражнят правата си.

Съществен проблем е, че времето до края на годината е малко, а е необходимо да бъде проведена подходяща информационна кампания, чрез която да бъде гарантирано, че хората с увреждания ще бъдат запознати с новата процедура и няма да бъдат засегнати неблагоприятно.

Целевата група на медицинските изделия и помощните средства обхваща и гражданите с изключително тежки увреждания, в преобладаващата част – със затруднения при придвижването и самотно живеещи в малки населени места. За тези граждани е от особено значение да получават адекватна и навременна информация за реда за упражняване на правата си, още повече – когато е налице сериозна промяна в действалата до момента процедура.

Следва да се подчертае, че достъпът до информацията относно наличието на помощни средства за осигуряване на мобилност, на спомагателни устройства и технологии, както и на всякакви други форми на подкрепа, поддържащи услуги и съоръжения е едно от основните изисквания на ратифицираната от България Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания (чл. 4, т. 1, б. „З“ от международния акт).

Достъпната информация е и основно средство за оказване на подкрепа за хората с увреждания с цел социално приобщаване и в действащия Закон за хората с увреждания (чл. 4, ал. 2, т. 7 от нормативния акт).

- От омбудсмана е предоставена информация за постъпващи жалби в институцията относно недостатъчния брой комисии ТОЛЕК в страната, което затруднява граждани с увреждания да се явяват на медицинските прегледи за

придобиване/подновяване от лицата с увреждания на свидетелство за правоуправление на моторно превозно средство.

В жалбите на засегнатите граждани са подробно описани затрудненията, с които те и семействата им се сблъскват в усилията за явяване пред ТОЛЕК.

Най-съществен проблем според жалбоподателите е разполагането на комисиите само в четири болници в страната – в София, Пловдив, Горна Оряховица и Бургас. За голяма част от явяващите се разположението на комисиите е неподходящо, предвид липсата на достъпност, необходимостта от значителни разходи за пътуване, за храна на тях и придружителите им, а в много от случаите – и за нощувки. В жалбите се отбелязва, че живеещите в градовете, в които има ТОЛЕК, са поставени в по-благоприятно положение от останалите граждани с увреждания, тъй като не е необходимо да правят значителни разходи за придвижване и явяване на прегледи.

Гражданите смятат, че необходимостта от пътуване на далечни разстояния за достигане до комисиите сериозно увеличава опасността от заразяване с коронавируса. Обръщат внимание на факта, че те се хора с увреждания, някои от които хронични, в уязвимо положение са и попадат в рисковата група, и едно евентуално заразяване може да има катастрофални последици за тях и семействата им.

Друг съществен проблем, който поставят гражданите поради ситуацията с коронавируса, е, че комисиите записват дати за прегледи за далечен период, в някои случаи достигащ и до над половин година, и определена част от хората са поставени в рисковото положение да не могат да преиздадат свидетелството си за управление на моторно превозно средство в рамките на остатъчната му валидност.

Придобитата правоспособност е допълнителна предпоставка за увеличаване на възможностите на лицата с увреждания да водят по-независим живот, като се придвижват по-свободно, без да са ограничавани от липса на достъпна среда и неадаптиран обществен транспорт, и не на последно място – да се реализират на пазара на труда.

От тази гледна точка и с цел гарантиране на равенството на хората с увреждания пред закона и ефективно упражняване и защита на основните им човешки права, регламентирани в ратифицираната от България Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания, е необходимо да бъде предоставена

възможност на всички граждани с увреждания, които желаят да се явят на преглед пред ТОЛЕК, да достигат лесно и безпрепятствено до комисиите.

Този процес е вече започнат, като в отговор на нуждите на хората с увреждания и в изпълнение на отправени препоръки от институцията на омбудсмана е открита и функционира комисията ТОЛЕК в Бургас, както е и създадена възможността в Закона за българските лични документи срокът на валидност на свидетелството за управление на моторно превозно средство на хората с трайни увреждания за категориите АМ, А1, А2, А, В, В1 и ВЕ да е до 10 години.

С оглед усложнената ситуация поради епидемията от COVID-19 и увеличаващия се брой жалби от граждани с увреждания, въпросът с организацията на дейност на ТОЛЕК в страната беше разгледан и на заседание на Съвета за наблюдение по чл. 11 от Закона за хората с увреждания, проведено на 19.10.2020 г.

Предвид необходимостта от получаване на актуална информация, на заседанието беше взето решение за изпращане на писмо до министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, в качеството му на ръководител на лечебните заведения към и на ТОЛЕК, с искане на данни относно следното:

1. Какъв е броят на явяващите се хора с увреждания пред ТОЛЕК на годишна и месечна база?
2. Налице ли е претоварване на ТОЛЕК и забавяния при насрочването на дати за явяване пред комисиите, още повече в ситуацията с COVID-19? В случай че да – какви мерки се предприемат, за да се подобри ситуацията?
3. Предвижда ли се разкриване на нови комисии ТОЛЕК в страната?
4. Обмислят ли се възможности за подпомагане на гражданите с увреждания, живеещи в населени места, в които няма ТОЛЕК, за достигане до комисиите?

Съветът обсъжда и организацията, която следва да бъде създадена за изработване на индикатори за наблюдение на прилагането на определен член от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.

СЪВЕТЪТ РЕШАВА:

По проекта на Закон за изменение и допълнение на Закона за хората с увреждания:

- да бъде изпратено становище от Съвета до министъра на труда и социалната политика, като бъдат включени обсъдените на заседанието проблеми, отразени в отделното становище на омбудсмана.

- да бъде организирана среща на Съвета с министъра на труда и социалната политика във връзка с чл. 70 от ЗХУ.

По взетите решения на Съвета омбудсманът изпраща писмо със становищата и препоръките по проблемите.

В качеството си на председател на Съвета, омбудсманът организира среща с министъра на труда и социалната политика във връзка с размера на месечната финансова подкрепа и разпределянето на правоимащите по групи. Срещата е проведена на 29.10.2020 г. в сградата на Министерството на труда и социалната политика. Обсъдени са действията на социалното министерство за разрешаване на поставените в становищата на омбудсмана и Съвета проблеми по чл. 70 от ЗХУ.

По проекта на План за действие за изпълнение на Препоръките на Комитета на ООН за хората с увреждания 2020-2026 г.:

- да бъде изпратено становище до председателя на работната група по изработване на Плана, като бъдат включени обсъдените на заседанието проблеми.

В изпълнение на изискванията на чл. 21 от Правилника за дейността и организацията на работа на Съвета за наблюдение омбудсманът изпраща писмо със становищата и препоръките по проблемите.

В резултат на препоръката срокът за изработване на проекта на Плана е удължен, като е предоставена възможност на по-широк кръг представители на хората с увреждания и на техните организации да участват в процеса.

Сроковете за ратифициране на Факултативния протокол към КПХУ обаче не са променени и е оставена възможност за приключване на процеса до 2026 г.

По отношение липсата на яснота за конкретната процедура за предоставяне на медицинските изделия през 2021 г.:

- да бъде изпратено становище и препоръка до министъра на здравеопазването и до управителя на НЗОК да бъде предоставена адекватна информация на заинтересованите граждани и техните представители за реда за получаване на медицинските изделия и помощните средства.

В изпълнение на изискванията на чл. 21 от Правилника за дейността и организацията на работа на Съвета за наблюдение омбудсманът изпраща писма със становищата и препоръките по проблемите.

Констатирано е, че с Преходните и заключителни разпоредби на Закона за бюджета на Националната здравноосигурителна каса за 2021 г. преминаването на процедурата към Националната здравноосигурителна каса е отложено за 1 януари 2022 г.

По отношение недостатъчния брой комисии ТОЛЕК в страната:

- да бъде изпратено писмо до министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията с искане за предоставяне на данни за уточняване на броя на засегнатите граждани и предприятиите от отговорните органи действия по проблема.

В изпълнение на изискванията на чл. 21 от Правилника за дейността и организацията на работа на Съвета за наблюдение омбудсманът изпраща писмо по проблема. Констатирано е, че проблемите със забавянията при насрочването на дати са установени и от Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията, като с писмо № 13-00-604/10.12.2020 г. на главния секретар на Министерството е разпоредено на Многопрофилните транспортни болници да предприемат необходимите

мерки за разкриване на допълнителни комисии ТОЛЕК, с което да се преодолее забавянето.

По отношение индикаторите за наблюдение на КПХУ:

- да бъде създадена работна група с участието на представители на Съвета за наблюдение и други експерти, които да разработят индикатори и методология за прилагането им по чл. 9 от КПХУ – достъпна архитектурна среда.

В изпълнение на изискванията на чл. 21 от Правилника за дейността и организацията на работа на Съвета за наблюдение са предприети действия за организация на дейността по изработване на индикаторите.

ОБУЧИТЕЛЕН СЕМИНАР С УЧАСТИЕТО НА АГЕНЦИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЗА ОСНОВНИТЕ ПРАВА

Във връзка с необходимостта от изработване на индикатори за наблюдение изпълнението на КПХУ, със съдействието на FRA на 20 февруари 2020 г. е организиран и проведен семинар в институцията на омбудсмана. Тематиката на семинара е „Използване на индикатори за правата на човека за наблюдение на прилагането на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания на национално ниво“.

Семинарът има важно значение за Съвета, предвид основната му и съществена функция по Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания в България.

Благодарение на подкрепата на FRA са предоставени ценни насоки за разработването на критерии за наблюдение на прилагането на КПХУ в България.

Представителят на FRA, г-жа Невена Пенева предоставя работен документ, който обяснява как да бъдат използвани индикаторите, основани на човешките права, за оценка на напредъка в прилагането на основните права, също така значението на източниците на данни и събирането на данни и примери за международни и национални методологии или индикатори за наблюдение на прилагането на правата.

Организирана е дискусия, която има за цел определяне на конкретна област от КПХУ, от която да бъде стартиран процесът по изработване на индикатори и която ще бъде наблюдавана с предимство.

Обсъждани са различни права, в т.ч. по отношение на повишаване на общественото съзнание, достъпността на средата, както и достъпа на децата с увреждания до образование.

ДРУГИ ДЕЙНОСТИ НА ОМБУДСМАНА И СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ПРЕЗ 2021

Международно сътрудничество

Омбудсманът е включен и в Работната група на Европейската мрежа на националните институции по правата на човека по КПХУ.

Членовете на Работната група си сътрудничат във връзка с изпълнение на функциите по чл. 33, т. 2 и т. 3 от КПХУ в отделните страни, както и си обменят добри практики по въпроса. Работната група осъществява дейностите си по предварително одобрена Годишна програма, в която възможност да се включат имат всички членове.

Освен по Годишната програма, членовете на Работната група с внимание наблюдават отражението на вземаните от отговорните институции мерки във връзка с разпространението на COVID-19, върху правата и интересите на хората с увреждания и на техните семейства.

През 2020 г. Работната група взема решение да бъде издаван тримесечен бюлетин, в който да бъде представяни данни за инициативите на органите, предизвикателствата при изпълнение на дейностите и отправяните препоръки.

Омбудсманът, както и останалите членове на групата, представят всеки три месеца информация за дейността на Съвета за наблюдение в изпълнение на функциите по чл. 33, т. 2 и т. 3 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.

До момента са издадени три бюлетина, които са публикувани и изпратени на членовете на групата.

Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания

Като независим орган в защита правата на човека, чиято дейност е подчинена на Конституцията, законите и международните договори, по които Република България е страна, както и в качеството му на ротационен председател на Съвета за наблюдение, омбудсманът осъществява наблюдение по изпълнение и на Конвенцията за правата на хората с увреждания.

Ежегодно, в обособена част от годишния доклад на омбудсмана се прави обзор на предприетите от България действия по изпълнение на КПХУ за съответния период.

През 2020 г. дейността на омбудсмана по наблюдение на изпълнението на КПХУ се извършва освен по повод оплакванията на гражданите до омбудсмана, и по линия на дейността на Съвета за наблюдение, създаден през 2019 г. в изпълнение на чл. 33, ал. 2 и 3 от КПХУ. Сътрудничеството на омбудсмана с представителите на хората с увреждания в рамките на дейността на Съвета за наблюдение е пряко подчинено на девиза „Нищо за нас без нас!“, под който хората с увреждания и техните представители разработват конвенцията, и който е въплътен в текста на чл. 4, ал. 3 от КПХУ: „В разработването и прилагането на необходимото законодателство и политики за прилагане на настоящата конвенция, както и във всякакви други процеси на вземане на решения, отнасящи се до проблемите на хората с увреждания, държавите, страни по конвенцията, се консултират тясно със и ангажират активното участие на лица, включително деца с увреждания чрез организациите, които ги представляват“.

Както в целия свят, в България през 2020 г. основен риск за правата на хората с увреждания по Конвенцията е пандемията от COVID-19 и наложените ограничителни мерки. Наложените ограничения засягат правата на хората с увреждания при ползване на социални и медицински услуги, реалното им участие в и качеството на образователния процес, ползването на административни и други публични услуги, и въобще, в ежедневието и в стремежа им да водят достоен, независим и активен живот. От проведените онлайн срещи с представители на други европейски Национални институции по правата на човека се установява, че сходни проблеми се наблюдават и в други държави.

Омбудсманът в рамките на своите правомощия изразява становища, дава препоръки и организира публични дискусии по спазване правата на хората с увреждания като активно включва и Съвета за наблюдение.

Прилагане на Конвенцията от органите на изпълнителната власт

Изведените по-долу констатации и препоръки на омбудсмана по изпълнението на КПХУ са базирани върху проверките и анализите, извършвани по оплакванията на гражданите, участия на институцията в организирани публични дискусии, участия в междуведомствени работни групи, както и по информацията, получена от държавни институции по искане на омбудсмана.

Основният стратегически документ на изпълнителната власт, в който са заложи мерки за разработване на концепции за промени в нормативната база, е Планът за действие на Република България за прилагане на Конвенцията за правата на хората с увреждания (2015-2020).

С оглед получената от изпълнителната власт информация може да бъдат направени следните констатации:

С участието на представители на хората с увреждания, през 2020 г. в рамките на дейността на Националния съвет за хората с увреждания са разгледани 14 предложения по нормативни актове и документи като 4 от тях са стратегически и от национална значимост, два нормативни акта са нови, а останалите са били променени, изменени и/или допълнени, както поради необходимостта да отговорят на потребностите на хората с увреждания, така и за да бъдат приведени в съответствие с разпоредбите на КПХУ.

Изграждането на единен координиращ център за правата на хората с увреждания е сред задълженията на България по прилагане на КПХУ. Чл. 33 от Конвенцията изисква създаването или определянето на координиращ механизъм в държавната администрация за улесняване провеждането на свързани дейности в различни сектори и на различни равнища. Това наложи регламентацията на нов подход в областта на относимата политика чрез предвидено административно преобразуване на съществуващи публични институции. В ЗХУ се предвижда АХУ да бъде преобразувана в ДАХУ към Министерския съвет. В изпълнение на това законово задължение, МТСП разработва проект за получаване на техническа помощ по програма на ЕС, чрез който ще бъде направен анализ и изготвени предложения за нейното функциониране, администриране и организационна структура.

С изменения на § 12 от ЗХУ създаването на ДАХУ е отложено за 1 януари 2022 г.

В изпълнение на ангажимента на България по прилагането на КПХУ, както и за изпълнение на препоръките на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания по първия национален доклад на страната, през април 2020 г., със заповед на министъра на труда и социалната политика е създадена междуведомствена работна група

Задачата на групата е да разработи План за действие за изпълнение на Заключителните препоръки към Република България отправени от Комитета на ООН за правата на хората с увреждания с времеви диапазон за изпълнение 2021-2026 г.

Разработеният План включва всички препоръки на Комитета, както изпълнените, за които са посочени постигнатите резултати, така и идентифицираните като неизпълнени или тези в процес на изпълнение. В него са разписани мерки и дейности, чрез които е постигнато изпълнението до момента на част от препоръките, както и такива, които целят усъвършенстване на законодателството на страната по отношение на гарантиране на правата на хората с увреждания; дейности за преодоляване на стереотипи и дискриминационни практики; разширяване на възможностите за участие на хората с увреждания в пазара на труда; активно участие в политическия и обществен живот; законодателни промени за укрепване защитата и подкрепата на жертви на трафик и насилие спрямо хора с увреждания; обучения за повишаване на капацитета на магистрати, разследващи полицаи, педагози и социални работници; дейности за насърчаване участието на жените и момичетата с увреждания в различни сфери на обществения живот; разяснителни и информационни дейности, популяризиране на Конвенцията и др.

С Решение № 110 от 12.02.2021 г. на МС изготвеният План е приет.

Срокът за изпълнение на Плана за действие на Република България за прилагане на КПХУ 2015-2020 г. приключи в края на 2020 г. Може да се отбележи, че България отбелязва напредък по отношение на изпълнението на някои от поставените цели в Плана. Успешно са реализирани дейностите, имащи за цел създаване на ново законодателство или промяна в съществуващото, с което се гарантират в по-голяма степен правата на хората с увреждания, както и постигане на съответствие с изискванията на КПХУ.

МТСП е бенефициент по процедура BG05M9OP001-3.010 „Експертиза на работоспособността“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г. с партньори Министерството на здравеопазването и НОИ.

В изпълнение на проекта Международната класификация на човешката функционалност, уврежданията и здравето и придружаващото я ръководство за прилагане – WHODAS 2.0 са преведени на български език и отпечатани. Изданията са одобрени и публикувани на интернет страницата на Световната здравна организация и на МТСП. Изготвен е и доклад „Проучване на опита на държави-членки на ЕС – Франция и Италия, които прилагат ICF стандартите на Световната здравна организация“.

Проведени са семинари и фокус-групи, с участието на експерти с доказан международен опит във въвеждането и практическото прилагане на ICF относно същността и прилагането на Международната класификация на функционирането, уврежданията и здравето.

Но реформата в медицинската експертиза и експертизата на работоспособността е спряна. Причина за това е спирането на основната дейност по проекта – разработването на методики за медицинската експертиза и експертизата на работоспособността, поради обжалвания на процедурата за избор на изпълнител.

Съгласно приетите през 2018 г. разпоредби в ЗХУ, считано от 01.01.2020 г., финансирането и предоставянето на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ) за хората с увреждания следва да се осъществява въз основа на нов механизъм и стандарти за качество, изработени и утвърдени съвместно от Министерството на здравеопазването и НЗОК. С оглед на невъзможността новият механизъм да бъде изработен в заложения срок, е предприет подход на поетапното му влизане в сила, за да не се допусне ситуация, при която хората с увреждания се лишават от необходимите им ПСПСМИ.

Съгласно последните промени, свързани с предоставянето и финансирането на ПСПСМИ, в § 12, от Закона за бюджета на националната здравноосигурителна каса за 2021 г. е приет текст, с който до приключването на процедурата по реда на Наредбата по чл. 30а от Закона за медицинските изделия за определяне на стойността, до която НЗОК заплаща ПСПСМИ за хората с увреждания, но не по-късно от 31 декември 2021 г., НЗОК заплаща

тяхната стойност при досегашните условия и ред до размерите, определени към 31 декември 2019 г.

Понастоящем се работи по актуализирането на нормативните актове, регламентиращи дейностите по финансиране и предоставяне на ПСПСМИ. По конкретно, проектът на Наредба за условията и реда за съставяне на списък на медицинските изделия по чл. 30а от Закона за медицинските изделия и за определяне на стойността, до която те се заплащат, е преминал обществено обсъждане, като след разглеждане на получените становища ще бъде изпратен за обнародване в „Държавен вестник“.

Проектът на наредба по чл. 45, ал. 9 от Закона за здравето осигуряване следва да бъде приет с Решение на Надзорния съвет на НЗОК и да бъде предложен на министъра на здравеопазването за одобрение и предприемане на последващи действия по реда на Закона за нормативните актове. Проектът се очаква да бъде изготвен след обнародването на наредбата по чл. 30а, ал. 4 от Закона за медицинските изделия.

Въпросът за ратификацията на Факултативния протокол е във фокуса на внимание на Националния координационен механизъм по правата на човека към МВНР. В рамките на обсъжданията, от страна на ресорното ведомство е отбелязано, че е налице политическа воля за пристъпване към ратификация, но са необходими допълнителни законодателни промени, които да регулират приложението на Факултативния протокол във вътрешен план.

Като страна-член на Съвета по правата на човека (2019-2021) с активна позиция в областта на правата на хората с увреждания, както и с оглед на отправената препоръка от страна на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания, ратифицирането на Факултативния протокол е включено в новия План за действие за изпълнение на заключителните препоръки към Република България, отправени от Комитета на ООН за правата на хората с увреждания (2021-2026).

Със Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с Решение на Народното събрание от 13 март и за преодоляване на последиците (ЗМДВИППП) са предприети следните мерки, с които да се гарантират правата на хората от уязвимите групи и в частност хората с увреждания:

- Удължен е срокът на валидност на издадените документи за настаняване в социални услуги за резидентна грижа, който

изтича след 1 март 2020 г., до 31 декември 2020 г. (това даде възможност на хората да се възползват от тези услуги по тяхно искане след премахване на ограниченията).

- До 31 август 2020 г. изпълнителният директор на АСП и кметовете на общини нямаха право да затварят или намаляват капацитета на социалните услуги, делегирани от държавата дейности и местни дейности, поради липса на потребители, с изключение на специализирани институции за деца.

Такси за ползване на социалните услуги „Център за социална рехабилитация и интеграция“, „Център за временно настаняване“, звено „Майка и бебе“ и дневен център, включително и при седмична услуга, когато са делегирани от държавата дейности, не се заплащат от лицата за периода от 13 март 2020 г. до 31 декември 2020 г. Тези услуги са особено необходими за бездомни хора, хора, които имат спешна нужда от рехабилитация или психологически консултации, хора в кризисна ситуация и др. Целта на тези мерки е гарантиране на правата на потребителите на услугите и достъпа до тях.

От държавния бюджет са осигурени допълнителни средства за финансиране на социалните услуги, които са делегирани от държавата дейности.

С оглед социалната значимост на подкрепата в домашна среда за възрастните хора и хората с увреждания, която се оказва изключително важна особено в условията на COVID-19, в ЗДБРБ за 2021 г., са предвидени приблизително 80 млн. лв. за оказване на подкрепа на почти 20 000 възрастни хора, деца и пълнолетни лица с увреждания за предоставяне на регламентираната в ЗСУ „асистентска подкрепа“. От 2021 г. общините предоставят този вид социална услуга като делегирана от държавата дейност с финансиране от държавния бюджет, която за съответната година е безплатна за лицата. Асистентска подкрепа по закона се предоставя за лица в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване, които нямат определена по съответния ред степен на намалена работоспособност и за деца с трайни увреждания и пълнолетни лица с трайни увреждания с определена чужда помощ, които не ползват асистентска подкрепа, помощ за осигуряване на асистентска подкрепа или за които не се получава помощ за грижа в домашна среда по реда на друг закон. Услугата включва подкрепа от

асистент за самообслужване, движение и придвижване, промяна и поддържане на позицията на тялото, изпълнение на ежедневни и домакински дейности, комуникация.

С приемането на Закона за мерките и действията по време на извънредно положение, обявено с решение на Народното събрание и за преодоляване на последиците (ЗМДВИПОРНСПП), АСП предприема действия, с които да се гарантират правата на подпомагани от системата на социалното подпомагане лица, както следва:

- На електронната страница на АСП е обявен денонощен телефон за информация за организацията на работата в агенцията, във връзка с обявената епидемична обстановка.
- Публикувани са „Инструкция за ползване на електронни административни услуги в условия на извънредно положение“, „Противоепидемични мерки в системата на Агенцията за социално подпомагане“ и информация за утвърдена от министъра на труда и социалната политика Целева програма „Топъл обяд у дома в условията на извънредна ситуация – 2020 г.“ и др. материали, имащи за цел да информират за възможностите да продължат да ползват предоставяната им от АСП подкрепа, както и за новосъздадените форми за такава.
- Спрени са да текат давностните и други срокове, предвидени в нормативни актове, с изтичането на които се погасяват или прекратяват права или се пораждаат задължения за частноправните субекти – по този начин се осигури възможност на лицата с увреждания да получат начислените и неполучените в срок социални плащания.
- Удължени са сроковете на издадените административни актове, чието действие е ограничено със срок и изтичат по време на извънредното положение с един месец от отмяна на извънредното положение, съгласно чл. 4 от Закона – по този начин продължава изплащането на месечна финансова подкрепа и на целеви помощи за наем на общинско жилище на лица с увреждания, чиито заповеди за отпускане са изтекли в периода на извънредното положение.

- Със създадената нова ал. 5 в чл. 22 от ЗХУ за времето на обявеното извънредно положение правото на вида подкрепа се осигурява от датата на подаване на заявлението-декларация за изготвяне на индивидуалната оценка. Удължени са сроковете на експертните решения на ТЕЛК/НЕЛК, при които срокът на инвалидност изтича по време на действието на този закон, с два месеца след неговата отмяна. След изменение на § 20 от Преходни и заключителни разпоредби на ЗМДВИПОРНСПП са удължавани служебно сроковете на изтеклите в периода на извънредното положение и извънредната епидемична обстановка експертни решения на ТЕЛК/НЕЛК, заповеди за отпускане на месечна финансова подкрепа и целеви помощи за наем на общинско жилище, както и на направленията за включване в механизма лична помощ със срок три месеца от отмяна на извънредната епидемична обстановка.
- Одобрени са от Министерския съвет промени в Правилника за прилагане на ЗХУ и Методиката за извършване на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа за хората с увреждания, с които е регламентирано при заявено оценяване на потребността от лична помощ да не се допуска осъществяване на личен контакт с човека с увреждане и посещение в дома му за установяване на неговите затруднения и потребности, а интервюто да се провежда само по телефон или по електронна поща. Така е гарантирано своевременното предоставяне и ползване на лична помощ чрез превантивен подход.
- През отчетния период се осъществяват регулярните социални плащания по установения ред, без преустановяване или спиране на административни процедури и оперативни процеси, но при стриктно спазване на противоепидемичните мерки.
- Във връзка с обявеното извънредно положение, АСП разширява начините за достъп до административните си услуги, като е създадена възможност за заявления-декларации за всички административни услуги, предоставяни от АСП, да

се заявяват чрез електронна поща, без да е необходимо подписване с електронен подпис.

През изминалата година е разработен и внесен в Народното събрание и проектът на Закон за жестовия език. Проектът е дълго чакан от хората с увреден слух нормативен акт в България, тъй като чрез него следва да се осигури възможност на тези безспорно уязвими граждани и на техните семейства да упражняват правото си на свобода на мнението и изразяването, включително свободата да търсят, получават и споделят информация и идеи, наравно с всички останали, като използват предпочитаните от тях форми на комуникация. Законът за жестовия език е приет на 21 януари 2021 г.

През 2020 г. е финализирана процедурата по изработване и приемане на нов нормативен акт – наредба, регламентираща минималните изисквания за достъпност и универсален дизайн на урбанизираните територии за хора с увреждания и с намалена подвижност.

Проектът на Наредба е изработен на основание разпоредбата на чл. 53, ал. 3 от Закона за хората с увреждания и във връзка с чл. 112, ал. 4, чл. 169, ал. 1, т. 4 и ал. 4 от Закона за устройство на територията.

Целта на Наредбата е регламентиране на нормативните изисквания към достъпната среда в урбанизираната територия и сградите и съоръженията в съответствие със законовите разпоредби на ЗХУ, както и при отчитане на изискванията на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и надгражда опита от прилагането на Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания.

Окончателният текст е приет като Наредба № РД-02-20-2 от 26 януари 2021 г. за определяне на изискванията за достъпност и универсален дизайн на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на сградите и съоръженията, обн. в ДВ, бр. 12 от 12 февруари 2021 г., в сила от 13 март 2021 г.

Омбудсманът ще следи с повишено внимание прилагането на новоприетата наредба, тъй като достъпността на средата е основен фактор за равноправното упражняване на правата на хората с увреждания, пряко свързан с прилагането и на чл. 9 от КПХУ.

ПРЕПОРЪКИ:

- ✓ Преобразуването на Агенция за хората с увреждания в Държавна агенция за хората с увреждания да се извърши в предвидения в ЗХУ срок след обсъждане и консултиране с организациите на и за хора с увреждания;
- ✓ Да бъдат предприети действия за продължаване на реформата на медицинската експертиза и експертизата на работоспособността с активно включване на представители на хората с увреждания при широки обществени дискусии и публичност и в съответствие с утвърдени международни стандарти;
- ✓ Да се ускори процедурата по ратифициране на Факултативния протокол към КПХУ;
- ✓ Да бъдат взети мерки за осигуряване на адекватен ресурс за изпълнението на функциите на Съвета за наблюдение и Годишната програма.

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Адрес: гр. София 1202, ул. Георг Вашингтон №22

Тел.: 02/81-06-955;

02/980-95-10;

факс: 02/81-06-963

ел. поща: priemna@ombudsman.bg

www.ombudsman.bg